

OILADA BOLA TARBIYASIDAGI MUAMMOLAR

Mardiyeva Muborak Bolqiboy qizi
JDPU Pedagogika-psixologiya yo'nalishi 3-bosqich talabasi

muborak.mardiyeva@icloud.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada oiladagi tarbiya, oilada ota-ona va bola o'rtasidagi munosabatlari hamda muammolar va ularni hal qilish yo'llari to'g'risida fikrlar yoritilgan.

Kalit so'zlar. Oila, ota-ona va bola munosabatlari, me'yor, tabiya, kelajak.

Mamlakatimizda yoshlarning ma'naviy qiyofasini mustaqillik mafkurasi, uning insoniy tamoyillari asosida shakillantirishga bosh vazifa sifatida qaralayotgani bejiz emas. Eng quvonarlisi shundaki, davlatimiz rahbari yoshlarning ma'naviy tarbiyasiga, ularning bilim va kasb mahoratini oshirish masalalariga alohida e'tibor berib kelmoqdalar. Chunki mustaqilligimizning uch tayanchi – mustaqil siyosat, iqtisodiy qudrat va xalq ma'naviyati bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'lib, ularning uyg'un rivoji ta'minlansagina O'zbekiston buyuk yurt sifatida jahon hamjamiyatida o'z munosib o'rnini egallay oladi.

Oila - o'ziga xos ijtimoiy birlik. Uning asosida er-xotin ittifoqi, qarindoshlik munosabatlari, maishiy hayot birligi, axloqiy va huquqiy ma'suliyat hamda eng asosiysi ota-onalarning bolalarini tarbiyalash majburiyatlari turadi.

Oila deganda ko'z oldimizga birinchi navbatda ota-ona va bolalar keladi. Oila jamiyatning bir bo'lagi hisoblanadi. Shu bilan birga oilada yurtning kelajagi ya'ni barkamol farzandlar o'sib ulg'ayadi, kamolga yetadi. Biz oilani bir bog' deb tasavvur qiladigan bo'lsak oiladagi farzandlar – mevali daraxt, ota-onalar esa bog'bonlardir. Mana shu bog' ichidagi mevali daraxtlar doim bog'bonga muhtoj. Farzand ham xuddi shunday ,ota-ona parvarishiga, ota-ona ko'magiga muhtoj. Bog'bon qachonki mevali daraxtini o'z vaqtida parvarishlasa undan mo'l hosil oladi. Ota-ona ham qachonki farzandini to'g'ri tarbiyalasa, kelajakda u ham albatta o'z mevasini beradi. Agar aksincha bo'lsa-chi ? Oilada ota-ona farzandga e'tibor bermasa, farzandi u uchun ahamiyatga ega bo'lmasa, xuddi bog'dagi mevali daraxt meva bermaganidek, ota-ona bag'ridagi farzand ham o'z yutuqlarini bermaydi. [1]

Keling, endi ota-ona va bola munosabatlari, ularning tarbiyalari to'g'risida gaplashsak. Aslida tabiatdagi barcha jonzor bolasi uchun jon kuydiradi. Odamzod esa nasli davomchisi bo'lgan dilbandi uchun ulardanda ziyod qayg'uradi. Chunki ota-ona farzandi ulg'ayib, el-yurt koriga yaraydigan, yaxshi joyda ishlab, farovon hayot kechiradigan, hurmatga sazovor inson bo'lishini xoxlaydi. Bu ezgu orzular amalga oshishi uchun albatta ota-ona farzandiga to'g'ri tarbiya berilishi kerak. To'g'ri tarbiya berish uchun ham ota-ona qaysidir ma'noda ota-lik va onalik roliga tayyor bo'lishi lozim. Chunki bola dunyoga kelgan payti hamma narsani bilib tug'ilmaydi. U xuddi “ top-toza qog'oz “. Bu qog'ozga sekin-asta ota-ona bergan tarbiya, muhit tarbiyasi va hayot qonuniyatlari yozilib borilaveradi. Qachonki ota-ona farzandini avaylab, e'zozlab katta qilsa u shunchalik mehr-oqibatli bo'ladi. [2]

Agar oilada farzandga to'g'ri tarbiya berilmasa, farzand bilan to'g'ri munosabat qilinmasa, u bola kelajakda barkamol shaxs bo'lib kamolga yetolmaydi. Ota-ona o'z farzandiga qanchalik e'tiborsiz bo'lsa bola ruhan eziladi, o'zini baxtli va kerakli inson deb his qilmaydi. Hayotda har bir bola baxtli yashashga haqli. Chunki ular dunyodagi eng begunoh insonlardir. Shu o'rinda psixolog olim V.I.Selivanov fikrlarini keltirib o'tsak - "baxtli bolalik bu oiladagi quvonchni, hamjihatlikni hamda ota-onalarning bolalariga g'amxo'rligining samarasidir".

Biz bilamizki, inson xató qilish xususiyatiga ega. Oilada ota-ona ham farzand tarbiyasida bir qancha xatoliklarga yo'l qo'yadi. Quyida ota-ona yo'l qo'yadigan xatolarni keltirib o'tsak.

Bola tug'ilganidan boshlab ota-onasining bag'rida voyaga yetadi. Bola ulg'aygan sari taqlid qilishni, ota-onasining harakatlarini bajarishni boshlaydi. Ya'ni bola ko'radi, bola qaytaradi. Oilada ota-ona nima harakat qilsa bola o'shani bajaradi. Agar oilada ota-ona bir-birini hurmat qilsa, to'g'riso'z, xushmuomala, mehribon bo'lsa, bola ham xuddi shunday bo'ladi. Aksincha, oilada o'zaro hurmatsizlik, turli xil kelishmovchiliklar, ziddiyatlar bo'lsa, bu bolaga ta'sir qiladi. U ham ulg'ayganda turli xil zo'ravonliklarni amalga oshirishi mumkin. Agar bunday oilada ota-ona farzandiga to'g'ri yo'lda yurishni maslahat bersa, bu hol ularning o'zida mavjudligini aytib, ota-onasining gapiga quloq solmasligi mumkin. Unutmang farzandingiz maslahatlaringizdan ko'ra amallaringizni ko'proq bajaradi. Shuning uchun oilada farzandingizga o'rnak bo'lish uchun avvalo o'zingiz tarbiyalangan bo'lishingiz kerak.

Farzand tarbiyasida ota-ona yo'l qo'yadigan eng katta xatolardan biri bu-bolani urish. Oilada bolaga turli xil tazyiqlar o'tkazilsa, ular ham atrofdagilarga tazyiq, ziyon yetkazishi mumkin. Bunday hollarda bolalar muammoni kuch bilan hal qilish mumkin degan fikrda bo'ladi. Ular turli xil tazyiqlar orasida o'sganligi sababli, ulg'ayib o'z oilasini qurganda ham xuddi shunday zo'ravonliklarni amalga oshiradi. Bu kabi xatoliklar avloddan-avlodga o'tib borsa, butun bir kelajak yovuzlik to'riga tushib qoladi. Shu sababli butun jamiyat aziyat chekmasligi uchun oilada turli xil munosabatlarni, muammolarni murosasiz yo'li bilan hal qiling. Shu bilan birga farzandingiz oldida boshqalar bilan urish qilmang, boshqa insonlar to'g'risida yomonlab gapirmang. U bu kabi holatlarni ko'rsa dunyoda yomon odamlar ko'p ekan degan xulosaga kelib qoladi. [4]

Farzand tarbiyasida barcha narsa o'z me'yorida bo'lishi kerak. Bolani haddan tashqari qo'rqitish, haddan ziyod erkalash ham kerak emas. Tarbiya jarayonida bolaning o'z fikrlarini ham inobatga olish kerak. Turli xil muammolarga duch kelganda uning fikrini to'liq eshita olish lozim. Unga muammoning tayyor yechimini o'zingiz bermasligingiz kerak. Agar muammolarni o'zingiz hal qilsangiz, u bunga o'rganib qoladi. O'z muammolarini o'zi hal qilishga urinmaydi, o'zining shaxsiy fikriga ham ega bo'lmaydi. Agar farzandingiz mustaqil inson bo'lishini xoxlasangiz va barkamol inson bo'lib ulg'ayishini istasangiz, o'z xatolaringiz ustida ishleng. Axir farzandingiz sizning xatolaringiz evaziga badal to'lashi kerak emas. [5]

Biz yuqorida ota-ona farzand tarbiyasida yo'l qo'yadigan xatoliklar, kamchiliklar, muammolar to'g'risida gaplashdik. Lekin bugungi kunda barcha ota-

onalar farzand tarbiyasiga e'tibor beryaptimi? Ularga yetarlicha vaqt ajrata olyaptimi? Bu kabi savollarni oilada farzand tarbiyasi bilan shug'ullanayotgan har bir ota-ona o'ziga bersin va bergan javoblari o'zlari uchun yaxshi natija bera olsin.

Matn so'nggida fikr-mulohazalarni bir hikoya bilan yakunlashni joiz deb bildim." Bir o'qituvchi dars o'tish davomida o'quvchilarga "Kim bo'lishni xohlaysiz? - deb savol bilan murojaat qildi va har bir o'quvchidan so'ray bosh ladi. Bolalar turli xil javob berishdi. O'quvchilar orasida Umar ismli bola bor edi. Savolga javob berish navbati unga yetib keldi. O'qituvchi Umardan so'radi - "sen kim bo'lishni xohlaysan?". Umar javob berdi: - "Men telefon bo'lishni xohlayman". Telefon? O'qituvchi hayron qoldi va kulib yubordi. Keyin esa "Nima uchun telefon bo'lmoqchisan"- deb Umardan so'radi. Umar esa shunday deb javob berdi: "Agar men telefon bo'lsam hamma meni yaxshi ko'radi. Ertadan- kechgacha meni qo'lidan qo'yishmaydi. Telefon bo'lsam ertalab turib birinchi menga qarashadi, yotayotganda ham menga qarab uxlab qolishadi. Telefon bo'lsam doim onamni yonida bo'laman. Uyda ham, ishda ham, hatto majlislarda ham hech kimga bildirmay menga qarab qo'yadilar. Agar telefon bo'lsam doim yonimda pulim bo'ladi. Pulim tugab qolsa qayerdan bo'lsa ham topishib, pul tashlab qo'yishadi. Yana menga nima kerak bo'lsa olib berishadi. Ovqat yeyotganda ham menga qarashadi, birov bilan gaplashayotganda ham menga qarab gaplashishadi. Chaqaloq ukam yig'lab qolsayam, oldin menga qarab, keyin unga qarashadi. Yo'qolib qolsam butun uyni izlab, hammani oyoqqa turg'azishadi".

Aziz ota-onalar farzandingizdan mehringiz va vaqtingizni qizg'onmang. Ularning tarbiyasiga e'tiborli bo'ling. Zero farzandingiz tarbiyasidagi bugungi munosabat, kelajakda oyoqlarinigizda kuch qolmaganda seziladi!

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Oila kodeksi. Toshkent, «Adolat», 1998, 46-bet
2. Yo'ldoshev J.G'. O'quvchi ma'naviyatini shakllantirish (qo'llanma)-T.:2000. 54-bet
3. Карabanова О.А. Психология семейных отношений и основы семейного консультирования: Учебное пособие. М.: Гардарики, 2005. - 320 с.
4. Uzoqov H, G'oziyev E, Tojiyev A. Oila etikasi va psixologiyasi. T: O'qituvchi 1992. 128 b.
5. Xo'jayev N. Tarbiya nazariyasi. – T.: 2003. 75-bet.